

แนวคิด ทฤษฎีและทบทวนวรรณกรรม

จากปัญหาที่เกิดขึ้น รวมถึงความสำคัญของประเด็นเพศที่สาม ทำให้ผู้เขียนเล่าเรื่องของตัวเองเพื่อเพิ่มรายละเอียดให้กับคำว่าเพศที่สาม ทำให้การเล่าเรื่องของตนเองนั้น ส่งผลให้ตัวตนของผู้เขียนจะมีภาพที่เด่นชัดขึ้นได้ การได้มาซึ่งตัวตนนั้นล้วนมาจากเหตุผลหลายประการ

ในประการแรก การอยู่ร่วมในสังคมของเพศที่สามและอัตลักษณ์ของเพศที่สาม ตัวตนมิใช่ตัวตนตามเพศทางชีวภาพ (Sex) ที่มักมีคำว่า “เบี่ยงเบน”, หรือคำว่า “ไม่ปกติ” พ่วงท้ายในการดำเนินชีวิตอยู่ด้วยเสมอ ซึ่งตัวตนตามเพศทางชีวภาพมีลักษณะเป็นอุดมคติที่มีกฎเกณฑ์กำหนดไว้เป็นแบบแผนที่ไม่อาจปรับเปลี่ยนได้ง่าย (Butler, 1993, pp.1-23) แต่เป็นตัวตนตามเพศสภาพ (Gender) ที่เป็นสภาวะทางเพศอันเกิดจากการประกอบสร้างทางสังคม โดยมีวาทกรรม, กฎเกณฑ์, แบบแผนต่างๆ เป็นปัจจัยที่กำหนด และปัจจัยทั้งหลายเหล่านั้นเป็นส่วนที่ก่อให้เกิดประสบการณ์ชีวิต และการเล่าเรื่องประสบการณ์ชีวิตจะเป็นกระบวนการที่บอกถึงประสบการณ์ที่ประกอบสร้างกันขึ้นมาเป็นตัวตนของปัจเจก กระบวนการดังกล่าวเกี่ยวข้องกับขั้นตอน Dis/Identification ของ Judith Butler จนกลายมาเป็นกระบวนการ Becoming (Smith, 1998)

Judith Butler นักวิชาการด้านสตรีนิยมและด้าน Queer Theory¹ กล่าวถึงกระบวนการสร้างตัวตน, กระบวนการเปลี่ยนแปลง, ภาควิปฏิบัติทางด้านเพศสภาพ (Gender Performativity) ว่าในการพูดถึงเพศสภาพนั้น จะต้องพูดตามกฎ พูดตามกรอบที่มีอยู่ก่อน ต้องทำตามกฎ เพราะวาทกรรมและจารีตประเพณีมีอยู่มาก่อนตามที่สังคมสร้าง มนุษย์ต้องทำตามกฎอย่างเลี่ยงไม่ได้ Butler เรียกสภาวะนี้ว่า Identification

---

¹คำว่า Queer Theory แปลเป็นไทยอาจได้ความหมายว่า ชอบกลวิทยา , ลัทธิเพศศึกษา และอีกความหมายใน *Introducing* หลังสตรีนิยม กล่าวว่า “ในปัจจุบัน ‘ควีียร์’ ถูกมองว่าเป็นคำชั่วคราวสำหรับเรียกสิ่งตรงข้ามกับทุกรูปแบบของ ‘ การทำให้เป็นปกติตามบรรทัดฐาน’ ทางเพศ” ไชเพีย โปคา และ รีเบคก้า ไรท์, *Introducing* หลังสตรีนิยม, แปลโดย ไชยันต์ ไชยพร, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มูลนิธิเด็ก, 2548), น. 102.

เมื่อปัจเจกกระทำแล้ว ไม่สามารถทำตามกฎได้ทั้งหมด เพราะความปลิกย่อยทำให้ไม่สามารถทำตามกฎได้ทุกข้อ ดังที่บอกว่าเมื่อทำตามกฎครบทุกข้อแล้วสามารถจะเป็นคนปกติ (normal) ได้ เมื่อไม่สามารถทำตามกฎได้ทั้งหมด ทุกคนก็จะเป็นความเป็นอื่น (Otherness) อยู่ในตัว เป็นเหตุให้กระบวนการทำให้ปกติ (Normalization) จึงไม่มีความสมบูรณ์ และจะมีสิ่งแปลกปลอมปนอยู่ด้วยเสมอ

เพศสภาพ (Gender) ต้องทำตามกฎที่บอกว่า ใครอยู่ในเพศใดจะต้องปฏิบัติตัวอย่างไร และเมื่อมีการแปลความ (Translation), การตีความกฎในชีวิตประจำวัน ทำให้การปฏิบัติ, การนำไปใช้ (Practice) ตามกฎ จะมีกระบวนการสร้างสรรค์ (Creative) รวมอยู่ด้วย Butler เรียกสภาวะนี้ว่า Disidentification (Butler, 1993, pp. 93-120)

วิธีการในการใช้กฎเกณฑ์ (Ways of Doing Thing) มีการสร้างสรรค์ปรับเปลี่ยนกฎเข้ามากับสถานะการณ์, บริบท กับความต้องการของตนเอง ซึ่งจะมีการปรับเปลี่ยนอยู่เสมอ ทั้ง Identification กับ Disidentification ไม่สามารถจะบอกว่าอยู่ตรงข้าม คนละฟากกับกฎได้ทั้งหมด อัตลักษณ์ที่ออกมาจะเป็นลักษณะที่ถูกเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของสังคมเรียบร้อยแล้ว รับเอากฎเกณฑ์เข้ามาใช้ ซึ่งในขณะที่รับกฎเกณฑ์เข้ามา ก็จะมีแรงต่อต้านผสมอยู่ด้วยเสมอ อัตลักษณ์ที่เกิดจากช่องว่างระหว่างการทำตามกฎ และการทำลัดกันกับกฎ เป็นอัตลักษณ์ที่เป็นลูกผสม เป็นอัตลักษณ์ที่มีความสามารถในการปรับเปลี่ยน (Agency) ซึ่งต่างจากอัตลักษณ์ตามแบบสองขั้ว (Binary Opposition) เป็นขั้วตรงข้ามที่อยู่คนละฝั่งโดยสิ้นเชิง แบบไม่เป็นผู้กระทำ ก็เป็นผู้ถูกกระทำ อีกทั้งยังมีความไม่เท่าเทียมระหว่างขั้วอีกด้วย

เพศที่สามจะรู้ตัวได้จากการค้นพบตัวเองจากภายนอก จากสังคม จากสื่อ ว่ามีส่วนเหมือนกับตนเอง รับรู้จากการปะทะกับสังคมภายนอกจนรู้ว่าในรูปแบบนี้คือสิ่งที่เป็นรูปแบบของตนเอง เพศที่สามรับรู้ความต่างของตนจากสังคม รับรู้ถึงความรู้สึกที่ไม่ง่ายอยู่ภายในตนเอง และเมื่อเพศที่สามให้สัมภาษณ์หรือเล่าเรื่องของตนเอง ก็คือการเอาเรื่องเล่าที่คนอื่นเล่ามาก่อน หรือนำเรื่องที่มีอยู่ในสังคมมาหมุนเวียน (Recycle) ปรับเปลี่ยนให้เป็นเรื่องของตนเอง ซึ่งเป็นการ Identification ต้องนำเรื่องที่สังคมมีอยู่และพูดถึงเพศที่สามมาหมุนเวียน (Recycle) ปรับเปลี่ยนใหม่เกี่ยวกับตัวปัจเจกเอง เป็นการ Disidentification เพราะเมื่อเวลาพูดถึงแล้ว สังคมจะรับรู้และเข้าใจว่ากำลังพูดถึงอะไร มีความหมายร่วมกัน สังคมอ่านออก

แต่ในขณะเดียวกันเรื่องที่เพศที่สามเล่าก็也将มีความหลากหลาย ที่เพิ่มรายละเอียดปลิกย่อยให้กับภาพตายตัว (Stereotype) ซึ่งหมายความว่าภาพเหมารวมของเพศที่สามไม่เพียงพอสำหรับที่จะอธิบายประสบการณ์ของปัจเจกเอง ดังที่ Butler ได้เรียกกระบวนการนี้ว่า Dis/identification เพราะ Identification กับ Disidentification ดำเนินการไปพร้อมๆกัน เพื่อสร้างเอกภาพให้กับตัวตน

การเล่าเรื่องเป็นประเด็นต่อไป ในการทำให้เห็นความชัดเจนของตัวตน การต่อสู้ประเภทหนึ่งในวิถีประจำวันของเพศที่สามก็คือการเล่าเรื่อง การเล่าเรื่องเป็นวิธีการที่ทำได้ง่าย ทำได้ทุกวัน ทำได้หลายเวลา เล่าเรื่องแบบปากต่อปาก เล่าเรื่องผ่านงานเขียน เป็นการสวมบทบาท (Performance) เป็นภาคปฏิบัติการ (Practice) ที่ไม่ใช่เรื่องส่วนตัวอีกต่อไป เพราะสังคมกระแสหลักมักสร้างความเชื่อที่บอกว่า เรื่องเล่า ไม่มีความสำคัญ ซึ่งแท้ที่จริงแล้ว เรื่องเล่าเป็นส่วนที่อันตรายต่อระบบของสังคม เพราะหากเกิดความเชื่อในเรื่องเล่าที่แตกต่างออกไปจากที่คนในสังคมรู้จักกันอยู่ เกิดความคิดที่เปลี่ยนแปลงไป และความคิดที่เกิดขึ้นนั้นทำให้ปัจเจกไม่ดำเนินตามสิ่งที่สังคมสร้างค่านิยมไว้ และไม่เชื่อถือในค่านิยม อุดมการณ์ เห็นถึงความไม่ยุติธรรม สังคมจึงต้องสร้างวาทกรรม สร้างแนวกรอบความคิด ว่าเรื่องเล่า นั้นเป็นเพียงแค่เรื่องส่วนตัวและไม่มีความสำคัญ

โดยเฉพาะการเล่าเรื่องของตัวเอง หากแบ่งพื้นที่ออกเป็นเรื่องส่วนตัว (Private) กับเรื่องสาธารณะ (Public) จะเห็นได้ถึงความแตกต่างของทั้งสองพื้นที่ เรื่องส่วนตัว อาทิเช่น เรื่องเพศ เป็นเรื่องที่ไม่นิยมพูดในที่สาธารณะ รวมถึงบันทึกประจำวัน (Diary) งานเขียนเกี่ยวกับเรื่องส่วนตัว , อัตชีวประวัติ (Autobiography), และประเด็นส่วนตัว (Personal Issues) ถือว่าเป็นเรื่องส่วนตัวทั้งหมด

ส่วนเรื่องสาธารณะเป็นเรื่องของภาคสังคม เศรษฐกิจ การเมือง เรื่องที่พูดในสังคมวงกว้าง เป็นเรื่องที่สามารถนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงขนาดใหญ่ การปฏิวัติ การกบฏ (Revolution Transformation) ได้ทั้งนั้น

หากมองว่า การแบ่งพื้นที่เป็นส่วนตัวกับพื้นที่สาธารณะแยกออกจากกันแล้วนั้น คุณค่าของบันทึกประจำวัน (Diary), งานเขียนเรื่องของตัวเอง (Autobiography, Life Narrative) และงานเขียนเกี่ยวกับเรื่องส่วนตัว (Personal Issue) จะมีค่าน้อยลงทันที

แนวความคิดเรื่อง Performative ของ Judith Butler สามารถนำมาใช้เชื่อมโยงเรื่องส่วนตัว (Private) กับเรื่องสาธารณะ (Public) เข้าด้วยกัน โดยเรื่องเล่าทั้งหลายจะต้องมองในแบบ Performative ที่ผสมผสานภาคปฏิบัติ โดยอ้างอิงจาก ทฤษฎีของ Butler Performativity มิได้เป็นดังเช่น “การกระทำ” อย่างเดียวๆเพียงครั้งเดียว แต่มันคือการกระทำซ้ำ ๆ อยู่เป็นประจำ ของแบบแผนปฏิบัติหรือบรรทัดฐาน (Norm) หรือกลุ่มของแบบแผนปฏิบัติ (Set of Norm) และมีขอบเขต พื้นที่ที่ตั้ง รวมถึงสถานภาพในปัจจุบันที่เป็นตัวบ่งชี้ให้ดำเนินการอย่างไร

Performativity ได้อำพรางซ่อนเร้นระเบียบแบบแผนของชนบ ธรรมเนียม ประเพณี ต่างๆ โดยวิธีการพูดซ้ำและการกระทำซ้ำๆ (Repetition) เพราะการพูดค่านิยมที่มีอุดมคติทุกวัน ในเวลาที่ยาวนานจะทำให้ค่านิยมนั้นกลายเป็นเรื่องปกติที่พึงปฏิบัติไปโดยปริยาย (Butler, 1993, p.12)

ในกรณีของเพศสภาพก็เช่นเดียวกัน ความเป็นหญิง / ความเป็นชาย เป็นสิ่งที่ไม่ได้มีมาก่อนอย่างล่องลอย ไร้เดียงสา แต่ความเป็นหญิง (Feminine) ความเป็นชาย (Masculine) ก็เกิดมาจากภาคปฏิบัติ, จารีต, ประเพณี, กฎเกณฑ์ ที่กล่าวมานั้นก่อให้เกิดเป็นจิตสำนึก เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับตัวตนว่าเป็นผู้หญิง ผู้ชาย กะเทย ทอม ดี จึงได้มาซึ่งอัตลักษณ์ที่มาจาก การประกอบสร้างจากการกระทำของเรา การกระทำไม่ได้ล่องลอยอยู่เฉยๆ แต่การกระทำ อยู่ภายใต้กรอบของวัฒนธรรมตลอดเวลา และการกระทำนั้นๆจึงจะค่อยๆสร้างอัตลักษณ์ของปัจเจก Butler พูดไว้ว่าไม่มีอัตลักษณ์ (Identity) หรือผู้กระทำ มาก่อนการกระทำ แต่การกระทำ เป็นการทำให้เกิดอัตลักษณ์ (Smith and Watson, 1998, p.60)

ในมโนทัศน์เรื่องภาคปฏิบัติทางด้านเพศสภาพ (Gender Performativity) สิ่งที Butler เน้นก็คือ การกระทำ (Doing และ Deed) มากเสียกว่าจะมองว่าใครเป็นผู้กระทำ (Doer) กล่าวคือภาคปฏิบัติการกระทำ (Doing Performance) จะทำให้มองเห็นภาพของผู้กระทำ จากการกระทำของปัจเจกมากกว่าที่มองเห็นว่าใครเป็นผู้กระทำและทำอะไร² (สมเกียรติ ตั้งนโม, ออนไลน์, 2550)

Joan W. Scott อธิบายไว้ใน บทความชื่อ “Experience” Joan ซึ่งชี้ให้เห็นถึงสมมติฐานที่ผิด ที่สังคมกระแสหลักมองว่า เรื่องของเพศที่สามต้องให้เพศที่สามเล่า เพราะเพศที่สาม มีประสบการณ์เฉพาะ แตกต่างกับคนที่ไม่เป็นเพศที่สาม เล่าแล้วได้ปลดปล่อยตัวตนด้านในออกมา เริ่มจากตัวตนในอัตลักษณ์ทางเพศ มีประสบการณ์ (Experience) ที่เล่าออกมาเป็น เรื่องเล่า (Narrative) มองว่าเป็นความจริงแท้เกี่ยวกับตัวตน ประสบการณ์ที่เล่าออกมาจะสะท้อน ตัวตนเพศที่สาม ออกมาเด่นชัด (Smith and Watson, 1998, p. 59) แต่หากเมื่อกำหนดว่า ประสบการณ์นั้นเป็นประสบการณ์ของตัวตนเพศที่สามแล้ว นั้นหมายความว่าเพศที่สาม มีประสบการณ์เป็นแก่นแท้เดียวกันทั้งโลก มีประสบการณ์เหมือนกันทุกชาติ (Universal Experience)

เมื่อเพศที่สามเล่าเรื่องออกมา สังคมจะมองว่านี่คือประสบการณ์จริงเกี่ยวกับเพศที่สาม เพศที่สามก็จะหมดความหลากหลาย สูญเสียความไม่เป็นเนื้อเดียวกัน (Heterogeneous) ของเพศที่สามที่แตกต่างกันโดยลักษณะ และทำให้เพศที่สามกลายเป็นเนื้อเดียวกัน (Homogeneous) รวมกันเป็นหนึ่งเดียว (Unify) (Smith and Watson, 1998, p. 68)

---

²สมเกียรติ ตั้งนโม, “เพศ / เพศภาวะ (ธรรมชาติ / วัฒนธรรม) บทนำ เกี่ยวกับงานของ จูดิซ บัตเลอร์ เธอคิดเรื่องอะไร?” <<http://www.midnightuniv.org/midnight2544/0009999799.html>>. 18 มค. 2550.

แต่ Scott กล่าวว่า ตัวตนมีสลับไปสลับมา ขึ้นอยู่กับการกลับไปอ่านประสบการณ์ ซึ่งการตีความหมายเป็นการตีความหมายซ้ำ ๆ ที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงของอัตลักษณ์ การตีความซ้ำจากจุดยืนหนึ่ง อัตลักษณ์ก็จะเป็นรูปแบบหนึ่ง หากตีความซ้ำจากอีกจุดยืนหนึ่ง อัตลักษณ์ก็จะเป็นอีกรูปแบบหนึ่ง (Smith and Watson, 1998, p. 69) ยกตัวอย่างเพศที่สามในช่วงเวลาก่อนที่จะแปลงเพศ เพศที่สามจะอ่านประสบการณ์ของตนในรูปแบบหนึ่ง หลังจากเพศที่สามแปลงเพศแล้ว เพศที่สามก็จะยอมต้องอ่านประสบการณ์ในอีกรูปแบบเพราะอยู่ในสถานะที่ต่างกัน

การสร้างตัวตนหรือการนำประสบการณ์มาสร้างองค์ความรู้ต้องอาศัยความสำคัญจากส่วนต่างๆ โดย Scott ชี้ให้เห็นว่าความรู้เกิดจากกระบวนการสร้างที่ไปสร้างและตีความหมายประสบการณ์ให้เห็นสถานะตัวตน (Agency) ของมนุษย์, ของเพศที่สามในการเลือกแล้วว่า จะเล่าอย่างไร ในรูปแบบไหน การเป็นตัวตนขึ้นอยู่กับ สถานภาพ, สัญชาติ, ชนชั้น, บริบท ฐานะทางสังคม (Social Situation) ที่ล้วนแต่มีความสำคัญทั้งสิ้น

ทฤษฎีประสบการณ์ของ Scott จึงชี้ให้เห็นว่า ประสบการณ์เกิดขึ้นโดยผ่านเงื่อนไขทางสังคม เช่น อายุ, เพศสภาพ, เพศวิถี (Sexuality), ชนชั้น ผ่านกระบวนการประกอบสร้างตัวตนเป็นการอ่านความหมายใหม่อ่านประสบการณ์ตามมุมมองของเพศที่สาม โดยอยู่บน สถานภาพ ชนชั้น สัญชาติ ฐานะทางสังคม (Social Situation) จนได้เป็นความรู้เกี่ยวกับตัวตนและอัตลักษณ์

แนวคิดของ bell hooks ในเรื่องของการเชื่อมโยงประสบการณ์เข้ากับบริบทต่าง ๆ นั้นสนับสนุนแนวคิดของ Scott เพราะ hooks บอกว่าต้องเชื่อมโยงประสบการณ์นั้นเข้ากับสาธารณะดังประโยคที่ว่า "The personal is Political." โดยการตีความหมายประสบการณ์กับบริบททางด้านสังคม วัฒนธรรม การเมือง คือประสบการณ์ที่เป็นเรื่องส่วนตัวไม่สามารถเปิดตัวออกมาเป็นประเด็นทางการเมือง (Political) ได้ในตัวประสบการณ์เอง แต่ต้องอาศัย การเชื่อมโยงทั้งสองส่วนเข้าด้วยกันโดยการตีความหมายของประสบการณ์ว่าเชื่อมโยงกับบริบททางสังคม, วัฒนธรรม การเมืองอย่างไร (hooks, 1989, p. 105)

Scott, hooks และ Butler ต่างก็มีแนวคิดที่สอดคล้องกัน เป็นแนวทางที่มองการสร้างตัวตนแบบสวนทางโดยเริ่มจากประสบการณ์ที่มองผ่านบริบท และประกอบสร้างตัวตนของปัจเจกให้เด่นชัดขึ้น จึงเห็นว่าในการเขียนเรื่องเล่าควรนำแนวคิดดังกล่าว มาใช้เป็นแกนในการเขียนและวิเคราะห์เรื่องเล่าที่เป็นของตนเอง

โดยปกติแล้วเรื่องเล่าในกระแสหลักเป็นวัฒนธรรมตะวันตก (Western Culture) งานเขียนเรื่องของตนเอง (Autobiography) จะมีลักษณะการเดินเรื่องแบบที่มีจุดเริ่มต้น มีความเป็นมา มีจุดจบ โดยเน้นเชิดชูความเป็นตัวตนของคนที่ได้มาจากการปะทะ ต่อสู้กับสังคม ตัวตนจะต้องหลีกหนีจากสังคมเพื่อที่จะรู้ถึงแก่นแท้ของความเป็นตัวตน เห็นได้จาก สังคมให้

ความสำคัญกับตัวตนผู้กระทำ (Doer) ก่อน ตัวตนจึงมีประสบการณ์ ถ่ายทอดออกมาเป็น เรื่องเล่า (Narrative) ซึ่งถ้าเรื่องเล่าเป็นผลผลิตของตัวตนที่มีมาอยู่ก่อนแล้ว ในลักษณะนี้ การกล่าวถึงคนชายขอบ จะเปลี่ยนแปลงตัวตนของคนชายขอบไม่ได้

แต่ถ้ามองแบบ Narrative Performativity จะเริ่มจากเรื่องเล่าก่อน แล้วจึงมาสู่อัตลักษณ์ซึ่งเป็นกระบวนการสร้างตัวตนที่เป็นภาคปฏิบัติการ (Practice) โดยจะพบคำว่า Narrative Performance, Narrative Practice ในงานเขียน อย่างงาน Autobiography ก็จะใช้เรียกเป็น Autobiographical Practice ทำให้เห็นได้ว่าเป็นกระบวนการที่นำไปสู่การสร้างตัวตนปรับเปลี่ยนตัวตน เพราะผู้หญิง, ผู้ชาย, เกษะ เกษัย ไม่ใช่แค่เพียงชื่อเรียก หรือป้ายบอกเพศที่ติดตัวอยู่เพียงแค่นั้น แต่มีประวัติศาสตร์ความเป็นมา มีกระบวนการสร้าง จึงแสดงให้เห็นได้ว่า เรื่องเล่าไม่ได้เป็นเพียงแค่เรื่องส่วนตัว แต่เป็นการเมืองด้วย

การเล่าเรื่องจึงนำไปสู่กระบวนการสร้างตัวตนที่เชื่อมเรื่องส่วนตัวเข้ากับเรื่องสาธารณะได้ การเล่าเรื่องนำไปสู่กระบวนการมองตัวตนในรูปแบบใหม่ ดังที่กล่าวว่า “กระบวนการเล่าเรื่องนำไปสู่กระบวนการสร้างตัวตน”

อีกประเด็นที่นำมาเกี่ยวข้องกับการเขียนเรื่องเล่าของเพศที่สาม นั่นคือจะต้องรู้ว่า จะอ่านเรื่องเล่าของเพศที่สามอย่างไร และจะวิเคราะห์เรื่องเล่าเหล่านั้นอย่างไร Ken Plummer กล่าวว่า ในการวิเคราะห์ตัวตนไม่เพียงแต่จะเข้าใจเฉพาะในตัวตนเท่านั้น จะต้องรู้เรื่องของบริบทด้วย ตัวตนไม่ได้เป็นสุญญากาศ ตัวตนมีรากฐานจากบริบททางด้านสังคม (Social Historical) ซึ่งเป็นตัวกำหนดว่า เรื่องเล่านี้สามารถเกิดได้ในสังคมนั้นรูปแบบต่างกัน ตัวตนถูกมองว่าเป็นเหตุการณ์ โดยสัมพันธ์กับ เศรษฐกิจ, การเมือง, สังคม เรื่องเล่าเป็นเหตุการณ์ที่เกิดตามยุคสมัย ต้องพิจารณาจาก เวลา และ พื้นที่ (Space) เรื่องเล่าเรื่องเดียวกัน สามารถเล่าให้แตกต่างกันได้ ซึ่งเป็นเรื่องของความสัมพันธ์เชิงอำนาจ ต้องดูว่าใครเป็นผู้เล่า เล่าในช่วงใด และเล่าที่ใด (Plummer, 1995, pp. 20-21)

เรื่องเล่าไม่ได้ทำหน้าที่เพียงเพื่อสะท้อนสิ่งที่ถูกนำเสนอ เพราะเรื่องเล่าต้องผ่านตัวกลางมากมาย (Mediators) เช่นคนที่เล่าเรื่อง เล่าให้ใครฟัง หากเล่าให้นักวิชาการฟัง ก็ต้องดูว่า นักวิชาการใช้มุมมองอย่างไรในการส่งผ่านไปยังสังคม ในส่วนของคนอ่าน ผู้อ่านต้องตีความ โดยผ่านสภาพความเป็นจริงทางสังคมและวัฒนธรรม ผลของการรับรู้และความเข้าใจจึงผ่านบริบทมากมาย ทั้งยังต้องคำนึงถึงการตีความว่าจากมุมมองของใคร จะต้องมองให้เป็นมิติที่แตกต่างกัน (Plummer, 1995, p. 1) เรื่องเล่าของเพศที่สามใช้วิธีการเล่าโดยดึงจากวาทกรรมที่ผ่านมาทางสื่อ ซึ่งถ้าสังคมไม่ได้ให้ความสนใจ เพศที่สามก็จะเล่าเรื่องของตัวเองอย่างลำบาก เพราะเรื่องส่วนตัวเป็นเรื่องที่ไม่สามารถแยกจากเรื่องของสังคมได้ สังคมต้องให้ความสนใจ ประเด็นต่างๆของเพศที่สามและเรื่องนั้นต้องมีประเด็นเป็นที่น่าสนใจ เพศที่สามจึงเปิดเผยตัวตน

ออกมาเล่าได้ โดยเพศที่สามจะหมุนเวียนปรับเปลี่ยนเรื่องนั้นให้เหมาะสมกับตัวตน (Plummer, 1995, pp. 32-45) เช่นที่ผ่านมา สังคมพูดถึงร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ก็มีการเอ่ยถึง คำนำหน้านาม เพศที่สามก็มีโอกาสเปิดเผยตัวตนในเรื่องการปลอมบัตรประชาชนเพื่อใช้ คำนำหน้านามว่า “นางสาว” ที่มีการทำมาเป็นเวลานาน จึงมีเรื่องของเพศที่สามให้ได้ยินอีก หลายราย ในรายการทีวี ในนิตยสาร ในหนังสือเล่ม (ยกตัวอย่างโดยผู้เขียน) เมื่อมีโอกาส จากสังคม เพศที่สามจะเล่าเรื่องของตัวเองได้ง่ายขึ้นและยังเป็นการเมืองของเรื่องเล่า เป็นการ เชื่อมโยงการเล่าเรื่องโดยการสวดดี (Recitation) เรื่องที่สังคมสนใจอยู่โดยผ่าน ทศนคติ กฎเกณฑ์ ต่อเรื่องนั้น เวลานั้น และสถานที่นั้น

ตัวบทกับบริบทมีผลกระทบต่อกัน ก่อให้เกิดจิตสำนึก การให้สัมภาษณ์และการ เล่าเรื่อง เล่ากันไปเล่ากันมา ทำให้เรื่องเล่าของเพศที่สามมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ไม่คงที่ และไม่ตายตัว หากมองถึงความหมายของคำว่าชุมชนก็มีความหมายต่างจากความหมายเดิม ไม่ใช่พื้นที่ทางกายภาพ (Physical Space) แต่เป็นชุมชนในรูปแบบใหม่ที่เน้นจิตสำนึกเป็นส่วน หนึ่งของชุมชน โดยที่เพศที่สามไม่ต้องเห็นหน้ากัน หรืออยู่คนละซีกโลกกันก็มีจิตสำนึกเดียวกันได้

ในประเด็นสุดท้าย เพศที่สามเล่าเรื่องของตัวเองเพื่อหวังอะไร?

กระบวนการเล่าเรื่องของคนชายขอบเพื่อสร้างตัวตน ซึ่งคนชายขอบ³มีประสบการณ์ และวิถีชีวิตในรูปแบบหนึ่ง เรื่องเล่าก็จะออกมาเป็นอีกรูปแบบ ซึ่งเรื่องเล่าของคนชายขอบอย่าง เพศที่สามจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ ที่มักคิดว่าเป็น Stereotype แบบแบนๆ หรือ สร้างมุมมองใหม่ของ Stereotype of Identity

การเล่าเรื่องของคนชายขอบ ไม่ใช่กิจกรรมส่วนตัว หรือเรื่องที่พูดกันระหว่างทำกับข้าว ในครัวอีกต่อไป เพศที่สามจะเล่าเรื่องหรือให้สัมภาษณ์ เพื่อไปวิพากษ์ ไปปรับเปลี่ยน ตัวตนของ เพศที่สามในความคิดของกระแสหลัก ซึ่งสิ่งที่สำคัญไม่ใช่ความจริงแท้จากการเล่าเรื่อง (Truth of Narrative) แต่เป็นผลของการเล่าเรื่องเพื่อเปลี่ยนแปลงแนวความคิดเกี่ยวกับตัวตน

---

³ดร.ชุติมา ประกาศาศุฉินสารกล่าวไว้ในการบรรยายวิชา ผู้หญิงกับเรื่องเล่าประสบการณ์ ชีวิต วันที่ 15 กค. 2546 ถึงคำว่า “คนชายขอบ” “คนชายขอบคือชนกลุ่มน้อย แต่เลือกใช้คำว่า คนชายขอบ เพราะว่าคำว่า ชนกลุ่มน้อย มีความหมายเท่ากับคนจน ผู้หญิง, Workingclass แต่ ความจริงคนกลุ่มน้อย เป็นคนกลุ่มใหญ่ของประเทศ คนที่มีอภิสิทธิ์คือคนกลุ่มน้อยต่างหาก การเรียกชนกลุ่มน้อยว่าเป็นคนชายขอบ จะได้เห็นที่ทางของที่อยู่ ... มิเชล พูโกต์ กล่าวว่ารำนาจ ไม่ได้แฝงอยู่ในตัวตนหรือตัวบุคคลนั่นเอง ... รำนาจอยู่ในที่ทาง บริบทและตำแหน่ง ... รำนาจ เกิดจากกระบวนการสร้างที่ทาง (location) มีความสำคัญที่จะสร้าง หรือระบุความสัมพันธ์เชิง รำนาจในสังคม ระหว่างสมาชิกในสังคม”

อีกทั้งยังเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ของคนในสังคม (Social Relation) เช่นเมื่อคนชายขอบแบบเพศที่สามให้สัมภาษณ์ หรือเล่าเรื่องของตัวเอง จะมีรายละเอียด ซับซ้อน มากกว่าที่คนในกระแสหลักจะมาเล่าเรื่องแทนและตัดรายละเอียดปลีกย่อยออกไป

การเล่าเรื่องเป็นการสลายความสัมพันธ์ของคนในสังคมที่เคยเป็นคู่ขนานระหว่างขั้วทั้งสอง (Binary opposition) เช่นความปกติกับความไม่ปกติ, ศูนย์กลาง (Center) กับ ชายขอบ (Margin), ผู้กระทำ (Subject) กับผู้ถูกกระทำ (Object) ,ตะวันตกกับตะวันออก, ผู้ถูกกดขี่ (Dominated) กับผู้ครอบงำ (Domination) นั้น ได้รับเปลี่ยนแปลงและสลายไป เพราะได้เห็นความหลากหลาย ได้เห็นมิติต่างๆ ของคนชายขอบ หรือได้เห็นตัวตนในสถานการณ์ต่างๆ เพราะความเป็นชายขอบของชนกลุ่มน้อยแบบเพศที่สาม ถูกกำหนดโดย ชนชั้นชาติพันธุ์ เชื้อชาติ หรือเพศสภาพ ตัวตนจะมีความหลากหลาย ในบางบริบทอาจจะกดทับคนที่ต่างกัน ในบางบริบทอาจถูกกดทับหรืออาจจะทั้งกดทับและถูกกดทับในเวลาเดียวกัน ความสัมพันธ์ของคนในสังคมที่เป็นคู่ขนานก็จะสลายไปโดยมีแนวคิดที่มาสืบสนุนจาก Plummer ที่กล่าวใน Telling Sexual Stories ว่า โดยปกติแล้วเรื่องเล่าจะถือว่าเป็นเรื่องของความจริง คือการแสดงถึงความเป็นจริงของตัวตน แต่ Plummer ให้ความเห็นว่า เรื่องเล่าคือส่วนผสมระหว่างเรื่องจริงกับนิยาย เมื่อเพศที่สามนำเรื่องของเพศที่สามที่มีอยู่ในสังคมรวมถึงบทเพลง สื่อต่างๆ นิยาย ภาพยนตร์ นำมาหมุนเวียนปรับเปลี่ยนแล้วเล่าเป็นเรื่องตนเอง ตัวตนที่แสดงออกมาจะไปสลายคู่ขนานระหว่างขั้วของเรื่องจริงและเรื่องที่แต่งขึ้นให้เป็นการผสมผสานกัน (Plummer, 1995, pp. 4-5)

เป้าหมายสูงสุดของการเล่าเรื่องคือการนำไปสู่การปรับเปลี่ยนสังคม ปรับเปลี่ยนความไม่ยุติธรรม เปลี่ยนความเชื่อ ที่เป็นความเข้าใจ และการสื่อสารที่ผิด ของสังคม ดังที่ได้เรียกการเล่าเรื่องชนิดนี้ว่าเป็น Performance เพราะเป็นภาคปฏิบัติการที่นำมาสู่ผลกระทบ โดยผ่านการทำงานของภาษา (Doing thing with word) ที่เป็นการกระทำประเภทหนึ่ง แนวคิด Performance ที่ว่า Doing thing with word นั้น จะเห็นได้ว่าเมื่อนำมาใช้กับเรื่องเล่า คนชายขอบอย่างเพศที่สามหรือคนชายขอบอื่นๆไม่มีอำนาจที่จะใช้องค์กรทางภาครัฐ หรือยกอาวุธเพื่อต่อสู้ จึงต้องใช้คำพูด, เรื่องเล่า, การให้สัมภาษณ์ เป็นอาวุธในการปฏิบัติ ในการดำเนินการให้เกิดผล นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางสังคม ที่ภาครัฐต้องระวังและควบคุมไว้

เป้าหมายที่คาดว่าเรื่องเล่าทำให้เพศที่สามมีการรวมกลุ่มกัน เกิดเป็นชุมชนของการเล่าเรื่อง แต่เมื่อเพศที่สามออกมาพูดเรื่องของตัวเองอาจจะไม่เกิดอะไรขึ้น แต่ถ้าก่อให้เกิดเรื่องเล่าอื่นๆตามมา การที่เรื่องเล่าก่อให้เกิดเรื่องเล่า และก่อให้เกิดเรื่องเล่า จนเกิดชุมชนของการเล่าเรื่อง ทำให้เห็นได้ว่า สังคมไม่ได้มีอยู่ลอยๆตั้งแต่เดิม แล้วจึงมาติดต่อสื่อสารกันในพื้นที่ของสังคมนั้น แต่การติดต่อสื่อสารกันระหว่างคนในสังคมโดยผ่านสัญลักษณ์ ที่เรียกว่าระบบของภาษา (Symbolic Interaction) ก่อให้เกิดเป็นผลหรือเป้าหมายสูงสุดของการเล่าเรื่อง ของ

ชนกลุ่มน้อย ส่งผลให้เกิดชุมชน (Society Community) เกิดการโต้แย้ง อภิปราย ชุมชนก็จะมีจิตสำนึก และตราบติที่ยังมีจิตสำนึกในเรื่องนั้นๆ ทำให้เรื่องนั้นไม่สูญหายไป

ผลท้ายที่สุด การปรับเปลี่ยนมุมมองของเพศที่สาม มีเรื่องเล่าเกี่ยวกับเรื่องของเพศที่สามมากกว่าเรื่องเดียว มีความหลากหลาย และทำให้ไม่มีวาทกรรมเกี่ยวกับเพศที่สาม อยู่เพียงเรื่องเดียวที่จะครอบงำความหลากหลายได้